ג א מיי פכ"ז מהלי מלוה ולוה הלי ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי מד סעיף ח: ד ב ג (מיי פ"ד מהלי גירושין הלי יב) סמג עשין נ טוש"ע אהיע סיי קל

מחק פסול ואע"פ שמקוים "ולא אמרו מחק

פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר

וקיים ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב

וכנגד הכתב מבחוץ ליחוש דלמא כתיב

מגואי מאי דבעי 🌣 ומחתים סהדי יתירי

מאבראי ואמר אנא לרבות בעדים הוא

דעבדי א"ל מי סברת עדים כסדרן חתימי

עדים מממה למעלה חתימי וליחוש דלמא

מתרמיא ריעותיה בשימה אחרונה וגייז ליה

לשימה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה

ומתכשר בבן יעקב עד דתנן מיבן איש פלוני

עד כשר דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב

עד עלוויה וליחוש דלמא גייז ליה לראובן

בן ומתכשר ביעקב עד דתנן יאיש פלוני

עד כשר דלא כתיב עד ואיבעית אימא לעולם

דכתב עד דידעינן בה דהא חתימות ידא

א) גיטין דף פו:, ב) שס, ג) [ב"ב פ"י ה"א], ד) רש"א יחתום שני

פסול, ה) רש״א,

הגהות הב"ח

ווגו זון ווג ווג (מ) במ' ממי דבעי (ומממים סהדי מימי ממלבלמי ממ"מ וניב" סהדי מימי לניה: (ג) רשב"ם לניהי ממן וכי ממקום שיבול לניתי למיל ומיב שהיה ממקו שיבול לנותר לליל ומיב שהיה ממקו מוצרים ממלחני: (ד) ד"ה מלמ מלמטה ממחני: (ד) ד"ה חלל מלמטה וה אוד כנגד שיטה מחרונה מוצרים וני ציד מים לבר מחלה וה מוצרים וני ציד מים לבר מחלם וה אוד מוצרים וניצ מים לבר מחלם וה אוד מוצרים וניצר מים לבר מחלם וה אוד מוצרים וניצר מים לבר מחלם וה מוצרים וניצר מים לבר מחלם וה מוצרים וניצר מים לבר מחלם בר מוצרים בר

זה אחר זה. נ"ב פי׳ לרב חסדה

אי אפשר לומר דחתימי זה תחת טי בשפט שנתי מנהניים של מנות המהיים למנות ביח לל מניקר דלמת בייז ליה לראובן כו' אלא זה אחר זה קאמר ולמר זוטרא הוא דקאמר דחתמי זה מחת זה:

ד"ה ריעותה בשיטה

(6) ד"ה רישותה בשיטה מחרונה שבתב שם מנאי או מחרונה שבתב שם מנאי או מרכון. נ"צ פיי על שטר אחר:
(1) תום' ד"ה לנא ומי והרא במי וכו' וי"ל דהא ממתנני במי וכו' וי"ל דהא ממתנני דבשילהי הזורק שמע מינה דבשילהי הזורק שמע מינה דבמבל ני מלמאל: (1) ד"ה מותר במבל צי מלמאל: (1) ד"ה מותר במבל ציים מלמאל: (1) ד"ה מותר במבל ציים מלמאל: (1)

דמבל כי מלמא: (1) ד"ה מלמטה וכר אמאי מקינו הכי מלמטה וכר אמאי מקינו הכי אלא היה להם לתקן שיהי מסומים כולן ממת שיעה אמרונה מבפנים ולא יעטרן כמו כן: משישה אמרונה משישה אמרונה אמיבו יכול מדין משישה אמרונה איבו יכול לדייף מכפנים לפי שאין העדים חתרמים כנבד וכי וא"א ת דרא א הוא בשישה אחר בי את של אחר הי א"א מל היה בשישה אחר כי את של אחד מקונו וא"א מותו אל אחר כי את של אחד מקונו וא"א מותו אל אחר כי את של אחד מקונו וא"א מותו אל אחר מיל אחד כי את של אחד מקונו וא"א מותו אים בשישה בי את של אחד מקונו ואלה בי את של אחד מיל אחד מה אחד מ

אחת כי אם עד אחד חתום ואם

הוא עלמו יחתום עד שני השטר פסול אי נמי וכו'

ימטר פסול לי נמי וכוי וכר ויכנו במוכנ שטר כלות ג'יון ויחייב את העד דזה כתב ידו ול"ת: (ע) בא"ד דור תינול צ"ג על כרק צריך לפרש בתקושר למהדר: (י) ד"ה דכתב לתוכן למהדר: (י) ד"ה דכתב לתוכן

וכו׳ כלומר דכתוב וכו׳ ופירש ריב״ס דבן גדול ומחזיק כנגד שם ראובן דאי כן

. בראש ראובו ואח"כ יעהב וכו'

בלחש לחובן ומח"ב יעקב וכר וישאר בן יעקב הח"ד ונ"ב שמכאן עד סוף הדבור היא הג"ה: (כ) בא"ד וקושיא של ריב"ם היא כשנפרש שיעקב וכאובן בחד דכא לאככו של שטר

ורוחוב מחד דרח מהיכו שב סטר וכן תחת ראש ראובן וכשר בהכי שאם לא היה כטר בהכי א"ב בנן לתעלה ויעקב עד מנטה במי לא ליתכשר ומאי דוחקיה לשניי שבן גדול כראובן לימא שפירושו שראובן לימא שפירושו שראובן למעלה: (0 בא"ד ועוד דהשתא למעלה: (10 בא"ד ועוד דהשתא

נתענה: (ל) באיד ועוד דהשתם לא קשיא מידי מה שהקשה ריב"ם לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ובן יעקב עד גרידא כשר. נ"ב כלומר הלא

כמו שבבן יעקב עד לא מתכשר

אלא כשבו למעלה ועד למטה

תוח שבן נמעה ועד נמטה מחמיי הנה כמו כן בראובן בן יעקב עד מחכשר כשבן למעלה מיעקב מחת ראובן ודו"ק: מיעקב בחת האוב (מ) בא"ד ולא כטועים שטועים ואומרים שאינו כשר

שטועים ואומרים מחים כמל בהכי דאינו וכו' זדונו שוגג אלא צריך לפרש כן היה גדול: (3) בא"ר כדפריטית דגייו לראו ולכן שתחתיו וישאר כן של שט ולכן שתחתיו וישאר כן של שט

ראובן וזה לשון ריב"ם ראובן

לפוכן הוס לטון ריביים לטוכן כן כמד דכל ויעקב עלוים ולכין שיכתונ כן מחת כן של (כלווכן) לחוכן בן יעקב דהשתא אי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר ראובן

שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחילת ראובן כצ"ל: (ס) ד"ה ומתכשר

הראשונים נקראים עמו וכו'

ניעקנ על אתי שפיר כמו שפרשנו: (ע) בא"ר וחיכת

שפרשנו: (ע) בא"ד וחיכת למימר בהאי יעקנ עד שנשאר שפירוש הוי לראובן נגו של יעקנ זה דוחק דא"כ הוה ליה לפרש כחמימת יוונים:

מחק פסול. אף מה שהגיה עליו אע"פ שמקוים וכדמפרש ואזיל שאותו המחק בסוף השטר במקום (כ) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בתר במנא לכשר למיקניא ביה ומחקו והגיה מה שרלה ואחר כך כתב שריר וקיים אבל באמלע הכתב אין לחוש שהרי

הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקיים בזה השטר נמחק ונחקיים: ולשיעור שריר וקיים. וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה: ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ. חותמין העדים וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר ולא לריך שריר וקיים: ניחוש דלמח. זייף וכתיב מחי דבעי מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ ויאמר לא הנחתי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא נזדמן לי כן פירש רבינו חננאל. ובספרים שלנו כתוב ומפיש בעדים מאבראי כלומר נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ כדי למלאות כל השטר עדים

לקיים כל הכתוב בתוכו מלד שני כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא דעבדי אע"פ שמקושר דיו בג' עדים אני נתכוונתי לפרסם הדבר והרביתי עדים הרבה וכהא דתנן (גיטין דף פא:) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל בהשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי: א"ל. רב חסדא לרמי בר חמא: מי סברס. אליבא דר׳ ירמיה בר אבא: עדים כסדרן (ג) כסיבי. מאחורי הכתב שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חתומין שתי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חתומין ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו כו' וכולן זה תחת זה א"כ ודאי יכול להוסיף ולזייף ולהחתים כדקאמרת: אלא מלמטה למעלה הסימי. מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה (ד) תחת זה והולכין וחותמין לארכו של שטר ואם השטר כתוב ערב הן חותמין שתי וכן מפורש בגמרת ארץ ישראלם גט פשוט עדיו לרחבו ומקושר עדיו לארכו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מלד אחר שאין השטר מתקיים אלא מכנגד

החתימות ולמעלה: ריעותה בשיטה החרונה. (ה) שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה לההיא שיטה אחרונה ואף על גב דגייו ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך: בן איש פלוני עד כשר. מאחר שמכירין שוה כתב ידו של אותו בן פלוני: ומשני דכתב ביה ראובן בן בחד דרא. בשורה אחת ואי גייו ליה לראובן גייז ליה נמי לבן בהדיה ולא נשאר בלחי יעקב לבדו: וקא מסכשר ביעקב עד. דאמרינן יעקב עלמו חתם את שמו:

וכל שכן יותר שימחוק שני שיטין או ג׳ וכל שכן יותר שימחוק שני שיטין או ג׳ כדי להערים וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים לכך פסול כל מקום שנוכל לומר בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מידיא:

וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים מהדי מאבראי. אבל אי לא מחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מלד אחר דשמא יעשה שם המשרתה: אנא לרבות עדים קא עברי. ויקיים גשלשה שלמעלה ב דמכל תלתא מקיימים ג כדאמרי׳ בפרק הזורק (גיטין פא:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפריך לקמן וניחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בטדים הוא דטבדי ואמר כל כי האי גוונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"ל לישני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה וי"ל דהא מתני׳ בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל בי תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין:

מלמה למעלה חתימי. וא״ת בין לרב הונא בין לרב ירמיה מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שחתומין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (1) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא ילטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים

לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו דאדהכי מייתבא דעתיה: וניה למא מתרמי ריעותא בשימה אחרונה וגייז לה. ול״ת

והא אין למדין משיטה אחרונה דהא מהדר הוא מענינו של שטר והיכי גייז הא יהא פסול אם חתכה כיון דלא מהדרד וי"ל דבמקושר לא נהגו חזרת השטר והיו למדין משיטה אחרונה דבפשוט ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מבפנים ולא דייקי וחותמין רחוק מן הכתב שיטה ויכול לזייף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין למדין אבל במקושר שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה והשתא נמי כי למדין משיטה אחרונה (ח) יכול להזדייף מבפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזייף וא"ת והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזייף מבפנים ויקיים באידך תלתא סהדי וי"ל שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם הוא עלמו די חתום שני פסולים א"ג העדים שחתמו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ שלא יבא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו וא"ת לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט הלא בפשוט איכא חזרת השטר ובמקושר ליכא וא״כ כשיעשנו פשוט

ולא יראו חזרת השטר יפסלוהו וי"ל ההיא דר' חנינא ב"ג על כרחך (ש) במקושר דמהדר כיון שעדיו מתוכו: לבדיד ליה לשישה אחרונה. וא"כ לר' ירמיה לא הוה כתיב ביה שריר וקיים במקושר דאי הוה כתיב ביה היכי הוה גייז ליה הלא לא יראו שריר וקיים ויפסלוהו ולרב הונא היה כתוב בו כדמשני לעיל אבל בפשוט בין למר ובין למר לא היה כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים ה: דבתב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עלויה. כלומר ® כתוב ראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב הוה מלי גייז לשיטה אחרונה עד ראו של ראובן ועם בן שמחתיו וישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (כ) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא פי׳ שראובן למעלה ובן יעקב למטה דהשתא ליכא חששא למידי ועוד אמאי תירץ גמרא דלא כתיב ביה עד לישני כגון שכתב בו עד וכגון שיעקב למטה ומעט מיעקב מחת ראובן כדפרי׳ ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה (0 שהקשיתי לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מני לתרוני הכי דאפילו כשראובן למעלה ובן יעקב למטה ומעט מיעקב תחת ראובן גייז לשיטה אחרונה עם ראו ועם בן שתחתיו ומתכשר בבן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים 🌣 טועים שאינו כשר בהכי אינו מפני חשובות חבילות מעולות שפירשנו ואין להעלילו בלשונו כי זדונו שוגג אלא בן היה גדול ביותר והיה מחזיק כנגד כל שם ראובן שעליו ואחר כן יעקב דהשתא לא מצי גייז אלא ראובן דעם בון ביחד ולא ישאר אלא יעקב דעדן והשתא ניחא הא דפריך דלתא גייז ראובן בן ותתכשר ביעקב עד ולא הוה מצי לשנויי שבן חחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראובן דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט מיעקב הכי לא הוה מצי לשנויי כדפרישית דגייו לראו ולבן שתחתיו וישאר בן של שם ראובן (0 🌣 [וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"נ בן תחת בן של שם ראובן] ואי גייו לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר בן ראובן וזה לשון ריב"א ראובן בן בחד דרא ויעקב עילויה ולריך שיכתוב בן תחת בן של שם ראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד חחלת ראובן למטה בן כנגד ראו נמלא שהיה נשאר בן של ראובן עלמו בולט לבן והוה גייו לראו של ראובן וגם בן של מטה מראו עמו ובן של ראובן היה נשאר והיה קשה כבתחלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון של ראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה ויהיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו ימחקנו לאותו של מטה יהא ניכר המחק ויכירו בית דין שהוא עשה אי נמי לריך שיכחוב בן באותיות גדולות שיחזיקו כל ראובן בתחתיתו וזהו עיקר כי אז יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה הקלקול אלא בראובן לבדו אבל בשאר שמות לא: וכתכשר (© (בבן) יעקב עד. תימה היאך יתכשר והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה ומה סבור לומר דבשלמא ההיא דתנן התם (גיטין דף פז.) שני גיטין שכתוב זה בלד זה את שהעדים נקראו עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו אחרי כן אלא הכא היכי מתכשר ואי בחתימת יונית שחותמים אביהן תחלה ואיכא למימר (ט שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפי׳ הוי ראובן בנו יעקב זה דוחק דא"כ ה"ל כחתימת יונית

:סעיף רבינו גרשום

ובסוף השיטה כשבא לסיימו

יש מחק באותו שטר ונכתב כלום על גבו אע״פ שמקוים לבסוף זעוב פלוני דעל המחק פסול השטר: מחר פסול. שמקוים לבסוף דכתב מ"ם ולא אמרינן מחק פסול. אע״פ שמקוים: אלא במקום . שריר וקיים. דאיכא למימר ודאי זייפיה כההוא שטרא: וואר היפיה בהחוא שטוא: ולרב ירמיה בר אבא דאמר. לעיל: אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ ליחוש דילמא כתיב מגואי. תחת בגליון: . מאי דבעי. אחר שחתמו העדים מאחריו והכי שמעי׳ כל כתיבת השטר ויכתבו כל חתימתן בשיטה אחת והתחילו לחתום מלמעלה עד למטה וחותם מלמציה עד למטה וכוונו כך שהאחרון סיים את חתימתו כנגד שיטה אחרונה כדי שלא יכתוב בעל שטר יותר שיטה למטה מחתימת האחרון שאם כתב שיכולין בית דין לידע שזייף. והאי רב ירמיה בר אבא וכולהו הני דלקמן לא בעי סימן של שריר וקיים אלא סיום חתימת עדים כנגד שיטה אחרונה ומש״ה מקשי וליחוש דילמא מחתים כנגדו עד רביעי מבחוץ ויכתוב מבפנים כנגד חתימתו ויזייף מאי דבעי ומכוין שיסיים שיטה אחרונה של שטר כנגד סוף החתימה של אותו עד סוף חוותים של אחת עו רביעי ואם ישאל לו בית דין למה חתמת עליו עד רביעי יאמר אנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי כדי שיתפרסם הדבר יותר. ומשני מי סברת דעדים כסדרן כתיבי. מלמעלה למטה בשיטה אחת דמצי לזייף כדמפרש. לא עדים מלמטה כנגד שיטה אחרונה מתחילין לחתום ומסיימין . חתימתז כנגד שיטה העליונה. יאי אמרת אכתי ליחוש דילמא ויחתום עד רביעי מאבראי ליכא למיחש להכי משום הואיל דצריך לחתום ממטה למעלה כשאר החתומין לא מצי לצמצם ולכוון שלא תהא ארוכות האחרונות יותר מן הראשונות כדי שיגיע למקום הוא שיני לקום העדים אי מזייף איכא הכירא בהכי. ואכתי אע"ג דאוקמת דעדים ממטה למעלה חתימי הא אכתי מזייף ליה דאיכא למיחש דילמא איתרמי דנכתב ריעותא בשיטה אחרונה. כגון שלא המפיה הלרלר שלא הספיק התבלו לסיים השטר עד שפרע הלוה מקצת החוב ואותו מקצת שפרע נכתב בשיטה אחרונה שפרע לו כך וכך מן החוב שכתוב למעלה ועכשיו גייז ליה לשיטה אחרונה שיש בה עדיין העדות ככן יעקב עד שנשתייר מחתימת הראשון דתנן בן איש פלוני עד כשר ואתי טריף כל החוב שכתוב בו כתחילה: ומשני דכתב הכי דלא מצי לזיופי דכתיב ראובן . בן בחד דרא כגון ראובן ותחת בן כות בל ומובן מעקב ראובן כתב בן וכתב יעקב עד סמוך לראובן דאי גייז ליה לראובן לא מצי גייז ליה

ביעקב עד ולא אתי למיגז. וליחוש דכשר הוא ביעקב עד

. רלרד ואחי למינז: ומשוי דלא

מוסף תוספות

א. ולא קאמר הכא כשיעור שריר וקיים אלא למעוטי פחות מכאן, שיעור שריר וקיים בלבד שלא במקום שריר וקיים דהשתא מינכרא מילתא

ביעקב לחוד: ואיבעית אימא.

דקיים השתא מזנכרא מילתא

דלא הוה ביה שריר וקיים. שס.

ב. דליאה להא השלמה אלא משום חששא בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בב"ד יפסלותו שיהו סבורים שהזמין הבעל עדיו אפי׳ אי כתב יעקב עד ליכא למיחש דגייז דאמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ולא של יעקב. [ודלמא] אמרי ב"ד

למנין קשריו ולא חתמו בו כלום. כ"י גיעון פל?. ג. ואפי׳ הן מפזורין כגון אם יש בו י׳ עדים ועדי השוק מכירין את כתב

למנין קשריו ולא חתמו בו כלום. לש"א גיעון שלשה רצופין. כש"א גיעון פג. T. הויכא דלא החזוי מעניינו של שטר בשיטה אחרונה רבים מרבותי נשתה דעתם דפסלינן ליה לכולי שטרא, דהכי תקון רבנן, כדי שירגילו לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מילא שמעינן דשטר שאין בו שריר וקיים כשר, וכיון שכן כשבא בפנינו אע"פ שכתוב בסופו שריר וקיים למה למדין

אחרונה, ונלמוד מכל השטר ואפי׳ משיטה אחרונה, ניחוש שמא בלא שריר וקיים כתבוהו והוא הוסיף בו שטה אחרונה וכתב בו שריר וקיים דהא ודאי שריר וקיים לא מעכב. מידושי המ"ץ.